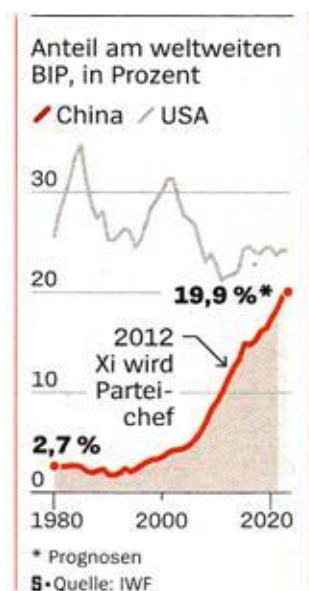

Miközben Kína világalomra tör, Amerikára hanyatlás vár?

(Civilizációk harca?)

A Szovjetunió összeomlása és a kelet-európai rendszerváltások után a világ Fukuyama jóslatának bővületében élt, a nyugati típusú piacgazdaság és liberális demokrácia világméretű győzelmére számított. De néhány 1993-ban Huntington már a civilizációk harcát vizionálta (The Clash of Civilizations), melynek az iszlám aktivizálódása adott nyomatékot. A kétpólusú világrendből egypólusú lett, Oroszország kiesett a versenyből.¹ De miközben a gorbacsovi átalakítás középhatalommá degradálta Oroszországot, Kínában, volt kommunista riválisában a Teng Hsziao-ping által a '70-es évek végétől kezdeményezett reformok csodát tettek.

Kína nemzeti terméke – az elmúlt két évtized 10 százalékos körüli éves növekedésének

köszönhetően – megközelítette az amerikaiat, és világgazdasági szakértők szerint 15-20 éven belül utóléri azt. (Az ábra forrása: Der Spiegel 42 / 2022, 12. old.) Ez önmagában még csak a kínai gazdaság súlyára, és nem a fejlettségi szintjére utal, hiszen Kína népessége egy milliárddal nagyobb Amerikáénál. De eközben Kína jelentősége a világgazdaságban rendkívüli módon megnövekedett, és műszaki fejlettségben utólérte a Nyugatot.

2000-ben még az országok 80 százalékának külkereskedelmében Amerika volt a legnagyobb partner, mára fordult a kocka, 70 százalékuknak Kína a legfontosabb partnere. Kína elsősorban Afrikában, de a harmadik világ más országaiban is céltudatosan „nyomult”, az adott ország érdekeit figyelembe véve építette kapcsolat-

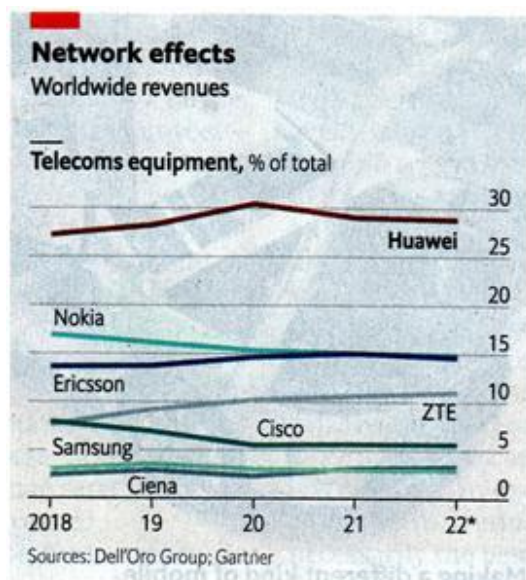
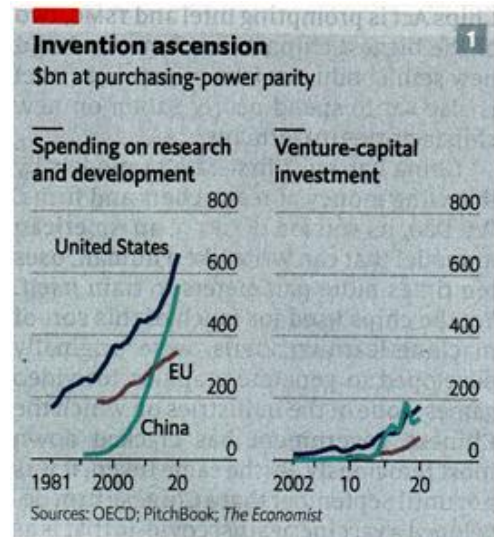
ait, és ennek köszönhető, hogy pl. az információ-technológiában, a chippek és akkumulátorok gyártásában nélkülözhetetlen, Afrikában és Latin-Amerikában található ritka fémek kitermelését és feldolgozását Kína uralja.

forrás: The Economist July 17th 2021. Briefing America's China policy

¹ Az orosz gazdaság mérete szerint 11. a világsorrendben, Ausztrália-nagyságú, egy főre jutó nemzeti terméke pedig alig több 11 ezer dollárnál, a kínaiával azonos, miközben Nyugat-Európában 50 ezer körüli, Amerikában 70 ezer, nálunk pedig 17 ezer dollár ez a mutató.

Az információtechnológia és digitális platformok világpiacán Kína Amerika versenytársa: a Google megfelelője a Baidu, a Facebooké/Metáé a Tencent, az Amazoné az Alibaba, a PayPalé az AliPay, az Apple-é a Huawei. Az amerikai platformok használóinak számát Európa és a nyugati világ növeli; a kínaiakét Ázsia. A mesterséges intelligencia kutatásában és alkalmazásában, a big data-val kapcsolatos műveletekben és a robotikában Kína egy szemernyivel sincs elmaradva a nyugati világ mögött. Kínában ma annyi pénzt fordítanak kutatás-okra, mint Amerikában, a kockázati tőke-beruházás-okra pedig többet. (*The Economist* October 15th 2022, p. 21)

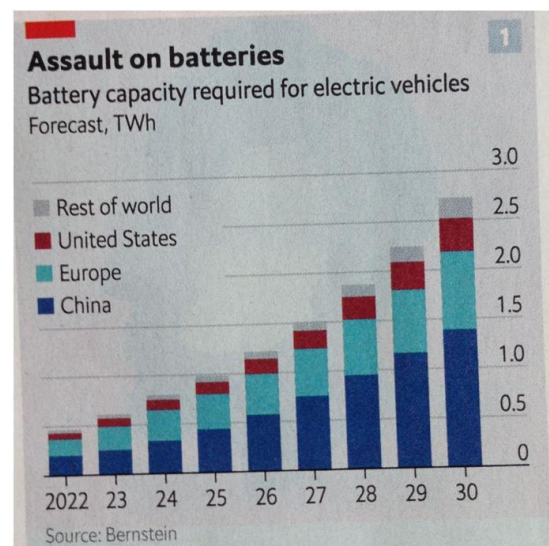
A chippek és IT-alkatrészek gyártásában széleskörű munkamegosztás alakult ki: az amerikai fejlesztéseket Kína és Tajvan állítja elő tömegmértékben. Az idén októberben viszont Amerika – az ukrán háború hatására – széleskörű korlátozásokat vezetett be e téren.²

A telefonkészülékeket gyártó világcégek összes bevételéből a Huawei közel 30 százalékkal részesedik.

(*The Economist* October 29th 2022, p. 64.)

Az elektromos autókhoz szükséges akkumulátorok piacát továbbra is Kína fogja uralni.³

(*The Economist* August 20th 2022)

² Lásd erről Csikvári F. András friss tanulmányát ugyanezen a web-oldalon: Mint chipben a tenger – a Biden törvény és a Kína-ellenes szankciók. Valamint: Tech geopolitics. No more Mr. Nice Guy. The Economist October 15th 2022.

³ Lásd erről: Kiss Károly: A nagy akku-csata. Utódaink Jövője – 13. szám.

Kína utóléri és leghaladja Amerikát a világgazdasági befolyás legkülönbözőbb területein: a nemzetközi nagyvállalatok számában, a működőtőke-kivetelben, a kereskedelmi forgalomban

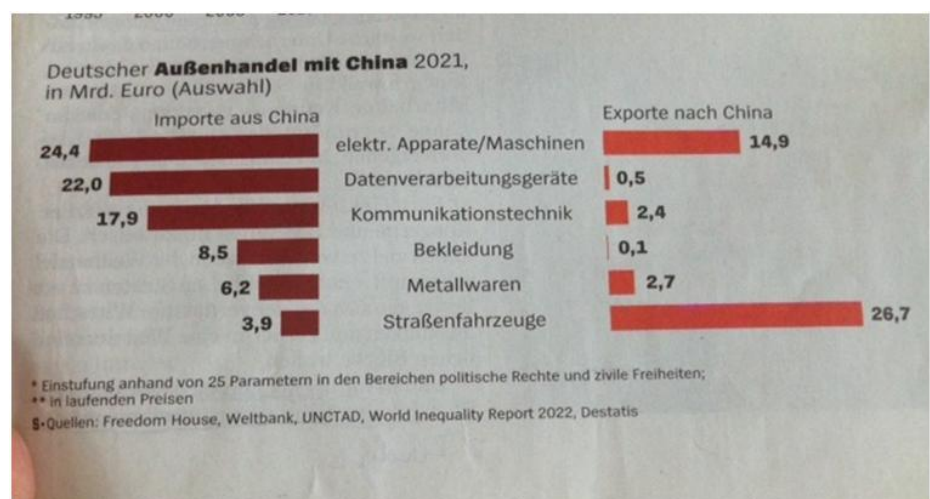

és partnerségben. 2020-ban Kína volt a világ legnagyobb befektetője. A külföldi közvetlen tőkebefektetésekben (FDI) megelőzte Japánt, az Egyesült Államokat, Németországot és Nagy-Britanniát is. 3.400 multinacionális vállalata van, közel annyi, mint Amerikának és Nyugat-Európának együttvéve. 2021-ben kínaiak kb. 3,2 milliárd dollár kockázati tőkét fektettek be amerikai startup-okba (!). Több, mint 170 országban, 3 milliárd embernek a telekommunikációs szolgáltatásokat kínai telekommunikációs cégek nyújtják. Nyugat-Európa az Ukrajnát ért orosz katonai támadás hatására az orosz energiamporttól való függetlenedésre törekszik. De kiderült, hogy hasonlóan súlyos függőségek állnak fenn más vonatkozásokban. A 27 európai-uniós tagállamnak nem Amerika, hanem Kína a legnagyobb kereskedelmi partnere az importban (!). Össz-behozatalukban az USA 11, Kína viszont 22 százalékkal részesedik (!).

(Der Spiegel Nr. 33 / 2022: Monsieur Autonomie. Die neue Unabhängigkeit – Teil VIII)

Németország Kínából származó importjában 40 százalékkal részesednek az információtechnológiai eszközök és termékek. Ezzel szemben a Kínába irányuló német kivitelben csak 3 százalék e termék-csoport aránya.

(Der Spiegel 25. 6. 2022)

A kínai-amerikai gazdasági együttműködés sajátos formát öltött, egyesek – találón – a kettős természetű lényeket jelölő kimérák után *Chimericának* nevezik a két, gazdaságilag összefonódott nagyhatalmat. A két ország között intenzív gazdasági-kereskedelmi kapcsolatok folynak, a politika viszont ezt fékezni próbálja, mindkét részről. A vállalatok együttműködéspártiak, a kormányok ellenségeskednek és korlátoznak. Kb. 400 kínai céget jegyeznek az amerikai tőzsdéken, összesített értékük több, mint kétezer milliárd dollárt tesz ki. Ezek 2020-ban 13 milliárd, az előző évtizedben 76 milliárd dollár amerikai tőkéhez jutottak. (Az ideai adatok a háborús felfordulás miatt nem mérvadóak.) A kínai kormánynek ez nem tetszik, ellenintézkedéseket tesz. Az amerikai politikusoknak sem tetszik, hogy a kínai vállalatok amerikai tőkével erősödnek meg. A politika mindkét oldalról korlátozza – korlátozná – az együttműködést.

Das Luftbild zeigt die Skyline und leere Straßen im historischen Zentrum Puxi von Shanghai. Bis zum 5. April befindet sich der Stadtkern im bisher schärfsten stadtweiten Lockdown seit Beginn der Pandemie. Zwar sind die Infektionszahlen im internationalen Vergleich relativ niedrig, aber wegen Chinas restriktiver Null-Covid-Politik müssen rund 26 Millionen Bewohner der Wirtschaftsmetropole rund eine Woche lang zu Hause bleiben. So hofft China, die Omikron-Welle besser kontrollieren zu können.

(Ez „csak” a 36 milliós Sanghaj; de vajon ki hallott Guangzhou-Foshanról? A világ legnagyobb városa 46 milliós.)

Az amerikai bankok és alapkezelők szeretnék megcsapolni Kína hatalmas, közel 20 ezer milliárd dolláros megtakarítási piacát. Kína rendelkezik a világ legnagyobb devizatartalékaival (3-4 ezermilliárd dollár). Ebből felvásárolhatná Amerika termelői vagyonának egyes elemeit, de miért tenné? A két gazdaság kiválóan kiegészíti egymást. Kínának az Egyesült Államok hatalmas exportpiacot jelent, de ugyanakkor „elviseli” Amerika óriási kereskedelmi deficitjét, ha annak az az ára. (Amerika egyébként sem engedné, hogy Kína kikötőket, vagy stratégiai fontosságú amerikai vállalatokat vásároljon.)

A világ legértékesebb vállalata az Apple: 2.500 md dollárt ér. Árbevétele 2020-ban 274 md \$ volt (a cseh GDP 276 md, magyar 176,5 md dollár). De ha a szélesebb értelemben vett „Apple-gazdaságot” tekintjük, az több, mint 1.000 md \$ (ami a holland GDP-vel egyenlő). Az Apple tevékenysége tipikusan tükrözi az amerikai-kínai összefonódást. Az Apple gyára és piaca Kína. Legnagyobb kínai bedolgozója a

Foxconn, több mint 1 millió embert alkalmaz (és ehhez jön még a Foxconnak beszállító vállalatok által alkalmazottak tömegei). Az Apple termékeinek 18-19%-át helyben, Kínában adja el; ottani évi bevétele több, mint 60 md \$. Ugyanakkor az USA-ban profiljainak piacán a bevételek 60%-a az övé és az operációs rendszerek piacát is uralja az USA-ban.

China ist ein Land der Rekorde, und das gilt auch für den Straßenbau. In der Küstenstadt Ningbo, mit über neun Millionen Einwohnern eine von mehr als 120 Millionenstädten der Volksrepublik, wird derzeit eine Art Autobahnkreuz auf dem Pazifik gebaut. Der Knotenpunkt, der zwei wichtige Schnellstraßen miteinander verbindet, ruht auf 720 Unterwasserpfehlern, von denen einige um die 100 Meter lang sind. Das Kreuz soll 2023 für den Verkehr freigegeben werden – nach einer Bauzeit von nur etwa drei Jahren.

(Ilyet is csak Kínában látni. Der Spiegel 38 /2022.)

Kína globális szupremáciára törekszik, és azt 2049-re szeretné megvalósítani, 2049-ben lesz ugyanis a kínai kommunista párt hatalomra kerülésének 100. évfordulója. De a fegyverkezést sem hanyagolja el, lépést tart az amerikaiakkal.

Civilizációk harca?

Vajon mi a titka ezeknek a félelmetes gazdasági sikereknek? Teng Hsziao-ping gazdasági reformjainak lényege a tervezés és a piac ötvözése. Kínában egyes vonatkozásokban a manchesteri *laissez faire* kapitalizmus legvadabb vonásai valósulnak meg, a brutális kizsákmányolás és a természeti környezet pusztítása. Másrészt a politikai hatalmat a

kommunista párt szigorúan kézben tartja, a társadalmat ellenőrzi, és a gazdasági fejlesztés irányait is megszabja. Egyes nemkívánatos jelenségek felbukkanása esetén nem törvényes, jogi eljárás, hanem direkt politikai beavatkozás történik. A délkelet-ázsiai kapitalizmus már eleve megkülönböztető sajátosságokkal rendelkezik a nyugati kapitalizmushoz képest: van benne egy kollektív elem, és az állam gazdaságszervező, tervező, irányító szerepe jelentősebb, mint a nyugati szociáldemokrata kormányok gazdaságpolitikája. A kínai modell még ezen is túlmegy: jelen vannak benne a központi tervezés elemei, a politikai rendszer pedig autokrata.

Az is megkülönböztető vonás, hogy a nyugati kapitalizmus már előregedett, vesztett kreatív, kezdeményező jellegéből, és a bevételek egyre nagyobb mértékben a pénzügyi szféra „járadékos” jövedelmeiből, pénzügyi és tőzsde-spekulációkból származnak. Ezzel szemben az ázsiai kapitalizmusokra még a termelési szektorban kifejtett aktivitás és kreativitás, a produktivitás jellemző.

A kínai sikerek kétségbe vonják a közgazdaságtan alaptételét, alapvető paradigmáját, miszerint a gazdasági fejlődés legfontosabb feltétele az egyén szabadsága. Szélesebb értelemben pedig: az európai kultúra legnagyobb eredményei mind az individualizáció, a személyes szabadság talaján születtek meg. A kínai polgár viszont inkább alattvaló. Kína gazdasági sikere fogas, társadalomfilozófiai és gazdaságelméleti kérdést vet fel – joggal beszélhetünk a civilizációk harcáról.

A Doshi-disztópia

Rush Doshi Kína-szakértő, Biden elnök tanácsadója, a Nemzetbiztonsági Tanács tagja. Véleménye szerint az Egyesült Államokból a század közepére, mikor Kína átveszi a világ vezető szerepét, egy gazdasági tekintetben csökkent hatalmú, deindusztrializált, a latinamerikaiakhoz hasonló, de még angol nyelvű ország lesz, amely az árukereskedelemre, az ingatlanbizniszre, a turizmusra és a transznacionális adóelkerülésre szakosodik. E hanyatlás jeleit mutatja, hogy a feltartóztathatatlan közép- és délamerikai bevándorlási hullám következtében a déli államokban a „latínok” lakossági aránya egyre nagyobb. Végül is Róma sorsa sem a catalaneumi csatamezőn dőlt el; hanem az évszázad-okon át bevándorló germánok túlszaporodták az élvezeteknek élő, az utódok nemzését elhanyagoló rómaiakat.

A woke-izmus és a cancel culture (melyek egyfajta fehérellenes, az azt vallók önmaguk ellen irányuló rasszizmusának is tekinthető ideológiák) szintén erodálja az amerikai társadalmat.⁴ E szélsőségek olyan feszültségeket keltenek Amerikában, hogy egyes vélemények szerint az a polgárháború felé sodródik.

⁴ Ez a nyavaja ahhoz hasonló, ami a németekre tört rá a háború után, és még most is fogva tartja őket: az áldozatiság „kultúrája”. A történelem színpadán azok a népek a legértékesebbek, akik a legtöbbet szenvedtek: tehát első helyen állnak a holokauszt áldozatai. És minél nagyobb személyiségeket és dicsőséges időket tud felvonultatni egy nép, annál kevesebbet ér.

Mutatunk egy képet, mely sok mindent elárul arról, hogy mivé kezd válni Amerika: Rachel Levine amerikai transznemű admirális és Sam Brinton nukleáris energiaügyi miniszter-helyettes a francia nagykövetségen a Bastille-napi fogadáson. Mindkettőjüket Biden nevezte ki...

Bp, 2022. nov. 17.

Kiss Károly
közgazdász és társadalomkutató

Felhasznált irodalom:

Csikvári F. András: Mint chipben a tenger – a Biden törvény és a Kína-ellenes szankciók. Utódaink Jövője Újdonságok (16. szám).

Der Spiegel 25. 6. 2022.

Der Spiegel Nr. 33 / 2022: Monsieur Autonomie. Die neue Unabhängigkeit – Teil VIII.

Der Spiegel 38 /2022.

Der Spiegel 42 / 2022, 12. old.

Der Spiegel ---- Shanghai.

Huntington, Samuel P.: The Clash of Civilizations? Foreign Affairs, 72/1993.

Kiss Károly: A Sas és a Sárkány versengése. 2021. szeptember 14-i, 3. számunk.

The Economist The July 17th 2021. Briefing America's China policy.

The Economist August 20th 2022.

The Economist October 15th 2022. Tech geopolitics. No more Mr. Nice Guy.

The Economist October 29th 2022, p. 64.